Europadomstolens domar — fjärde kvartalet 1999

Av justitierådet HANS DANELIUS

Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna (i det följande kallad ”Europadomstolen”) har under fjärde kvartalet 1999 meddelat följande domar:[1]

1. Perks m.fl. mot Storbritannien (dom 12.10.1999)
Klagandena i detta mål hade underlåtit att betala en särskild kommunal skatt (*community charge*, även kallad *poll tax*). Sedan det i förfaranden vid magistratsdomstolar (*Magistrates' Courts*) fastställts att deras betalningsförsummelser varit uppsåtliga eller oaktsamma (*”due to the debtor's wilful refusal or culpable neglect”*), dömdes klagandena till en frihetsberövande påföljd. De var på grund av betalningsförsummelserna berövade friheten under ett varierande antal dagar. I rättegångarna vid magistratsdomstolarna bistods de inte av advokat, och de kunde inte heller erhålla rättshjälp i dessa förfaranden. Sedan de begärt *judicial review* vid *High Court*, frigavs de mot borgen, och denna domstol undanröjde senare magistratsdomstolarnas beslut om de frihetsberövande påföljderna.

Frågan i målet vid Europadomstolen var om det förelåg brott mot följande bestämmelser i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna (i det följande kallad ”konventionen”): artikel 5:1 på grund av att klagandenas frihetsberövanden inte varit lagliga, artikel 5:5 på grund av att klagandena inte haft rätt till skadestånd samt artikel 6 punkterna 1 och 3:c) till följd av att klagandena under rättegångarna vid magistratsdomstolarna inte haft juridiskt biträde och deras rätt att försvara sig därför inte respekterats.

Motsvarande frågor hade redan prövats av Europadomstolen i ett tidigare mål, Benham mot Storbritannien (se SvJT 1996 s. 584 ff.). Liksom i detta mål fann Europadomstolen att frihetsberövandena haft till syfte att säkerställa betalning av den kommunala skatten och att de därför i princip omfattades av artikel 5:1:b) i konventionen, som tillåter frihetsberövanden i syfte att säkerställa fullgörande av en i lag föreskriven skyldighet. Fastän besluten att ådöma klagandena frihetsberövande påföljder hade upphävts efter överklagande, fann Europadomstolen det inte visat att de frihetsberövanden som klagandena utsatts för inte hade skett ”lagligen” i konventionens mening. Artikel 5:1 hade alltså inte överträtts i detta fall. Eftersom artikel 5:1 inte blivit

[1] Tidigare kvartalsöversikter har varit införda i SvJT 1995 s. 532 ff., 602 ff. och 764 ff., 1996 s. 71 ff., 368 ff., 579 ff. och 773 ff., 1997 s. 42 ff., 378 ff., 553 ff. och 756 ff., 1998 s. 16 ff., 357 ff., 573 ff. och 762 ff. samt 1999 s. 67 ff., 581 ff., 762 ff. och 912 ff.

kränkt, förelåg inte heller något brott mot artikel 5:5, som ger rätt till skadestånd endast när ett frihetsberövande skett i strid med artikel 5.

Däremot fann Europadomstolen, liksom i fallet Benham, att artikel 6 punkterna 1 och 3 c) i konventionen inte hade respekterats, eftersom klagandena, som riskerat en allvarlig påföljd och varit indragna i relativt komplicerade rättegångar, inte hade försetts med juridiskt biträde inför magistratsdomstolarna.

2. Riera Blume m.fl. mot Spanien (dom 14.10.1999)

Klagandena i detta mål tillhörde en organisation som misstänktes ägna sig åt att ”hjärntvätta” personer som kommit i dess våld. Syftet skulle ha varit att förmå personerna i fråga att ägna sig åt prostitution eller annan verksamhet som gav organisationen inkomster. Med anledning av klagomål från anhöriga till personer som uppgavs ha råkat under organisationens inflytande greps klagandena. De försattes på fri fot av en domare, som emellertid samtidigt gav polisen i uppdrag att överlämna dem till deras familjemedlemmar med en rekommendation att de skulle på frivillig grund vårdas på psykiatrisk anstalt i avvaktan på att de återfick sin psykiska jämvikt. Kort därefter överfördes klagandena på order av en polischef till ett hotell där de överlämnades till sina anhöriga, varefter de hölls instängda under bevakning i sina rum och underkastades ”avprogrammering” under medverkan av en psykolog och en psykiater. Efter tio dagar fick de lämna hotellet.

Klagandena gjorde vid Europadomstolen gällande att de hade varit föremål för olagliga frihetsberövanden i strid med artikel 5:1 i konventionen.

Europadomstolen fann att klagandena hade vistats på hotellet under sådana omständigheter att de fick anses ha varit berövade friheten. Frågan var emellertid om myndigheterna varit ansvariga för dessa frihetsberövanden. I detta hänseende konstaterade domstolen att klagandena hade förts till hotellet genom polisens försorg och att myndigheterna hade varit väl medvetna om de förhållanden under vilka de vistades på hotellet. Även om det var klagandenas anhöriga och en privat förening som ombesörjt den direkta övervakningen av klagandena, hade frihetsberövandena inte kunnat äga rum utan medverkan av myndigheterna. Dessa fick därför anses ha haft det yttersta ansvaret för de åtgärder som vidtagits, och eftersom det inte fanns någon laglig grund för frihetsberövandena, hade klagandenas rätt enligt artikel 5:1 i konventionen kränkts.

3. Escoubet mot Belgien (dom 28.10.1999)

Med anledning av en trafikolycka, i vilken Escoubet var inblandad, beslöt åklagaren, *Procureur du Roi,* i Bryssel den 16 juni 1994 att med omedelbar verkan interimistiskt dra in Escoubets körkort. Några dagar senare begärde Escoubet att återfå körkortet. Hans begäran bifölls av åklagaren den 23 juni 1994.

Vid Europadomstolen klagade Escoubet över att han inte haft möjlighet att hos domstol begära omprövning av beslutet om indragning av körkortet. Han gjorde gällande att avsaknaden av en sådan möjlighet stred mot artiklarna 6:1 (rätt till rättvis rättegång) och 13 (rätt till ett effektivt rättsmedel) i konventionen.

Huvudfrågan i målet var om artikel 6:1 var tillämplig på förfarandet i fråga. En förutsättning härför var att beslutet om omedelbar indragning av körkortet kunde anses utgöra ett avgörande om en anklagelse för brott eller gälla Escoubets civila rättigheter.

När det gällde tolkningen av begreppet ”anklagelse för brott” erinrade Europadomstolen om sin tidigare rättspraxis, enligt vilken denna fråga skall avgöras under hänsynstagande till den juridiska karaktären av åtgärden i fråga enligt nationell rätt, åtgärdens allmänna karaktär och strängheten i den sanktion som kunnat komma i fråga (se t.ex. fallet Pierre-Bloch mot Frankrike, SvJT 1998 s. 19 ff.). Beslutet om omedelbar indragning av körkort var i belgisk rätt inte en straffrättslig sanktion utan hade det preventiva syftet att hålla farliga bilförare borta från trafiken. Det rörde sig vidare om en provisorisk åtgärd som vidtogs innan åtal väcktes för ett eventuellt trafikbrott, och artikel 6 var i princip inte tillämplig på interimistiska åtgärder som vidtas under en brottsutredning före åtals väckande. Den omedelbara indragningen av körkortet gällde endast för en kort tid och skilde sig från en slutgiltig indragning av körkort, som kunde utdömas som ett tilläggsstraff inom ramen för en brottmålsprocess.

Europadomstolen fann på dessa grunder att den provisoriska indragningen av körkortet inte skulle ses som ett beslut rörande en anklagelse för brott. Inte heller hade Escoubet anfört några omständigheter som visade att det var fråga om ett avgörande om hans civila rättigheter. Domstolen fann därför, med 14 röster mot 3, att artikel 6:1 inte var tillämplig.

4. Zielinski och Pradal samt Gonzalez m.fl. mot Frankrike (dom 28.10.1999)

Klagandena hade varit parter i domstolsförfaranden rörande deras rätt till sociala förmåner enligt en överenskommelse mellan socialförsäkringskassorna, *caisses de sécurité sociale,* i Strasbourgregionen och vissa fackföreningar. I december 1991 och oktober 1992 bifölls klagandena Zielinskis och Pradals talan av arbetsdomstolen, *conseil de prud'hommes,* i Metz. Dessa domar fastställdes i april 1993 av appellationsdomstolen, *cour d'appel,* i Metz, men appellationsdomstolens domar överklagades av företrädare för staten till kassationsdomstolen, *Cour de cassation.* — Klagandena Gonzalez m.fl. hade i juli 1991 hos arbetsdomstolen i Colmar fått bifall till sina yrkanden, men dessa domar överklagades av vederbörande försäkringskassa och av prefekten i Alsace till appellationsdomstolen i Colmar.

Ett annat mål rörande liknande frågor prövades under den aktuella tiden av kassationsdomstolen och återförvisades till en appellationsdomstol, som i oktober 1993 bestämde att de sociala förmånerna i fråga skulle beräknas på samma sätt som i detta mål hävdats av klagandena Zielinski, Pradal, Gonzalez m.fl. Efter denna dom beslöt parlamentet att ändra lagen på så sätt att det föreskrevs att det motsatta beräkningssättet, som förespråkats av staten och socialförsäkringskassorna, skulle gälla och att denna lagändring även skulle tillämpas retroaktivt. Med tillämpning av de nya retroaktiva lagbestämmelserna upphävde kassationsdomstolen de domar som meddelats i Zielinskis och Pradals mål. Även appellationsdomstolen i Colmar tillämpade de nya bestämmelserna och meddelade på denna grund domar som var oförmånliga för klagandena Gonzalez m.fl.

Klagandena gjorde vid Europadomstolen gällande att statens ingripande i en pågående process genom utfärdande av retroaktiv lagstiftning stred mot principen om parternas likställdhet i processen (*égalité des armes*) och mot deras rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång. Flera av klagandena hävdade dessutom att deras mål i strid med artikel 6:1 inte hade avgjorts inom skälig tid. Klagandena ansåg slutligen att artikel 13 i konventionen hade kränkts, eftersom de inte hade haft ett effektivt rättsmedel.

Europadomstolen konstaterade att de domar som meddelats av de franska domstolarna före lagändringen hade varit i huvudsak förmånliga för klagandena och att lagändringen medfört att statens ståndpunkt som part i målen hade transformerats till gällande rätt. Det fanns inte några godtagbara skäl till att lagstiftaren skulle på detta sätt få ingripa för att avgöra tvistefrågan i stället för kassationsdomstolen. Lagändringen innebar ju i själva verket att tvisten avgjordes till statens förmån och att fortsatta domstolsförfaranden blev meningslösa. Lagstiftarens ingripande var under sådana omständigheter oförenligt med den i artikel 6:1 i konventionen skyddade rätten till en rättvis rättegång.

Europadomstolen fann vidare att artikel 6:1 i konventionen hade överträtts också när det gällde domstolsförfarandenas längd såvitt gällde de klagande som hade framfört ett särskilt klagomål i detta hänseende.

5. Brumarescu mot Rumänien (dom 28.10.1999)

Brumarescus föräldrar ägde i Bukarest en fastighet som nationaliserades år 1950. Genom en dom den 9 december 1993, som vann laga kraft, förklarades nationaliseringen olaglig, varefter Brumarescu återfick fastigheten år 1994. Emellertid väckte åklagare en extraordinär talan mot domen av den 9 december 1993, varefter den rumänska högsta domstolen den 1 mars 1995 undanröjde denna dom under hänvisning till att fastigheten hade övergått i statens ägo enligt ett na-

tionaliseringsdekret vars giltighet inte kunde överprövas av domstolarna.

Brumarescu klagade vid Europadomstolen över att Högsta domstolen genom domen den 1 mars 1995 hade berövat honom såväl rätten enligt artikel 6:1 i konventionen till domstolsprövning som hans rätt till skydd för sin egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

Europadomstolen konstaterade att åklagaren i detta mål hade utnyttjat sin behörighet enligt rumänsk lag att begära undanröjande av en lagakraftvunnen dom och att någon tidsfrist inte var föreskriven för väckande av en sådan talan. Genom att bifalla åklagarens yrkande hade Högsta domstolen åsidosatt den prövning som skett i en tidigare rättegång och som hade lett till en slutgiltig dom. Därmed hade Högsta domstolen kränkt principen om säkerhet i rättsliga relationer och Brumarescus rätt enligt artikel 6:1 till en rättvis rättegång.

Dessutom hade Högsta domstolen grundat sitt avgörande på att Brumarescu hade angripit nationaliseringsdekretet från 1950 och att domstolarna inte var behöriga att överpröva lagligheten av nationaliseringen. Att en domstol på detta sätt ansett sig obehörig att pröva en civil tvist som gällde rätten till egendom var enligt Europadomstolens mening också oförenligt med artikel 6:1.

Konklusionen var därför att artikel 6:1 i konventionen hade kränkts i båda de angivna hänseendena.

När det sedan gällde artikel 1 i första tilläggsprotokollet fann Europadomstolen att Brumarescu till följd av domen den 9 december 1993, som hade vunnit laga kraft, varit att anse som ägare till fastigheten i fråga. Han hade således haft en rätt som omfattades av skyddet i artikel 1. När Högsta domstolen den 1 mars 1995 undanröjde 1993 års dom, utgjorde detta ett ingrepp i Brumarescus äganderätt. Högsta domstolens dom innebar i själva verket att Brumarescu berövades sin egendom, och det hade inte visats att detta skett för att tillgodose något allmänt intresse. Inte heller hade han erhållit någon ersättning som motsvarade värdet av egendomen. Följaktligen fann Europadomstolen att även artikel 1 i första tilläggsprotokollet hade kränkts.

6. Wille mot Liechtenstein (dom 28.10.1999)

Wille var president i den liechtensteinska förvaltningsdomstolen, *Verwaltungsbeschwerdeinstanz*. Vid ett kollokvium om författningsrättsliga frågor i februari 1995 höll han ett föredrag om den liechtensteinska författningsdomstolens uppgifter, varvid han framförde uppfattningen att denna domstol var behörig att avgöra hur författningen skulle tolkas i händelse av meningsmotsättningar mellan furste och parlament. Detta föranledde den regerande fursten Hans-Adam II att skicka ett brev till Wille i vilket han förklarade sig inte dela dennes uppfattning om Författningsdomstolens behörighet. Fursten tillade att han hade anledning tro att Wille inte ansåg sig bunden av författ-

ningen och att han därför inte var skickad att inneha offentliga ämbeten. Fursten förklarade att han därför bestämt sig för att framgent inte utnämna honom till något offentligt ämbete för det fall att hans namn skulle komma att föreslås av Parlamentet eller något annat organ. Senare, i april 1997, föreslog Parlamentet att Wille skulle få förnyat mandat som president i Förvaltningsdomstolen, men Fursten utnämnde honom inte.

Vid Europadomstolen klagade Wille över att hans genom artikel 10 i konventionen skyddade yttrandefrihet hade kränkts genom Furstens handlande, och han hävdade att det även förelåg brott mot artiklarna 6 och 13 i konventionen till följd av att han inte haft något rättsmedel för att skydda sitt goda namn och rykte och sina personliga rättigheter.

Europadomstolen fann att Fursten i sitt brev hade uttalat sig om hur han i framtiden skulle i visst hänseende utöva sin utnämningsmakt och att han grundat sin negativa inställning till Wille på att denne hade uttryckt en för Fursten misshaglig åsikt i en konstitutionell fråga. Furstens ställningstagande var därför ett ingrepp i Willes yttrandefrihet. Europadomstolen hade sålunda att pröva om detta ingrepp kunde anses rättfärdigat på de grunder som anges i artikel 10:2 i konventionen.

Europadomstolen fann att den centrala frågan vid tillämpning av artikel 10:2 var om ingreppet i yttrandefriheten kunde anses nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. Europadomstolen konstaterade därvidlag att Willes tolkning av konstitutionen visserligen hade politiska implikationer men att detta inte fick medföra att han var förhindrad att ge uttryck för sin mening. Hans åsikt i den konstitutionella frågan delades för övrigt av många andra i Liechtenstein och kunde ingalunda anses vara oförsvarlig. Ingenting tydde på att Willes uppfattning i den konstitutionella frågan hade påverkat hans ämbetsutövning som president i Förvaltningsdomstolen och det hade inte anförts något exempel på att han hade förfarit på ett klandervärt sätt i eller utanför sin dömande verksamhet. Europadomstolen fann därför, med 16 röster mot 1, att ingreppet i Willes yttrandefrihet inte hade varit nödvändigt i ett demokratiskt samhälle och att artikel 10 således hade kränkts.

När det sedan gällde artikel 13 i konventionen konstaterade Europadomstolen att det i den liechtensteinska författningsdomstolens praxis inte visats föreligga något beslut i vilket domstolen hade upptagit ett klagomål riktat mot Fursten till prövning. Det hade därför inte styrkts att Wille haft tillgång till ett effektivt rättsmedel, och Europadomstolen fann, likaledes med 16 röster mot 1, att artikel 13 blivit kränkt.

7. Debboub, alias Husseini Ali, mot Frankrike (dom 9.11.1999)
Under en polisrazzia den 8 november 1994 greps 95 personer, varibland Debboub, som misstänkta för att ha givit stöd åt islamiska terrorister. Debboub häktades några dagar senare, och hans häktningstid förlängdes successivt. Han gjorde flera framställningar om frigivning men utan framgång. Den 22 januari 1999 dömdes han av brottmålsdomstolen, *tribunal correctionnel*, i Paris till sex års fängelse.

Vid Europadomstolen klagade Debboub över brott mot artikel 5:3 i konventionen, bestående i att han hållits häktad under alltför lång tid. Domstolen fann att den flyktfara som kunde ha förelegat hade minskat med tiden och att inte heller kollusionsfara eller risk för återfall i brott kunde motivera en så lång häktningstid. Därtill kom att de franska myndigheterna inte hade bedrivit förundersökningen med tillräcklig skyndsamhet; exempelvis hade förhör med Debboub inte hållits mer än i genomsnitt ett par gånger varje år. Med beaktande av dessa omständigheter fann Europadomstolen att artikel 5:3 i konventionen hade kränkts.

8. Spacek s.r.o. mot Tjeckiska republiken (dom 9.11.1999)
Spacek var ett tjeckiskt bolag som ålades att betala viss ytterligare skatt och skattetillägg på grund av att ett tidigare bolag, vars tillgångar övergått på Spacek, inte hade i sin bokföring tillämpat vissa nya föreskrifter som hade utfärdats den 17 april 1991 men som inte hade kungjorts i den officiella författningssamlingen utan endast intagits i en av myndigheterna utgiven s.k. finansiell bulletin.

Spacek klagade över att bolagets rätt till skydd för sin egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade kränkts genom att bolaget på angivna grunder hade ålagts att betala skatt och skattetillägg.

Europadomstolen konstaterade att den väsentliga frågan var om kungörandet av de regler som låg till grund för beskattningen varit tillräckligt för att dessa regler skulle kunna godtas som lag vid ti lämpningen av artikel 1. Domstolen konstaterade att utfärdade bestämmelser, för att utgöra lag, måste uppfylla vissa krav på tydlighet och tillgänglighet men att konventionen å andra sidan inte innehåller några särskilda regler om hur kungörande skall ske. I förevarande fall hade kungörande skett i den finansiella bulletinen, som hade till syfte att informera allmänheten om beslut som fattats av finansministeriet. Spacek och dess föregångare hade känt till den finansiella bulletinen och hade lätt kunnat där informera sig om de regler som gällde. I egenskap av juridisk person kunde Spacek dessutom förväntas konsultera experter på skatteområdet. Med hänsyn härtill fann Europadomstolen att kungörande i den finansiella bulletinen varit tillräckligt för att kraven på tillgänglighet och förutsebarhet skulle vara uppfyllda. Besluten om skatt och skattetillägg hade därför tillräckligt stöd i lag, och något brott mot artikel 1 i tilläggsprotokollet förelåg inte.

9. E.P. mot Italien (dom 16.11.1999)

E.P., som var en kvinna av grekiskt ursprung, kom den 3 oktober 1988 med sin då sjuåriga dotter M.-A. till Italien. Dottern var vid ankomsten till Italien sjuk och togs in på sjukhus. Den psykiatriska avdelningen på sjukhuset begärde hos en domstol i Rom att E.P. skulle fråntas dottern och förbjudas att besöka henne till dess dotterns medicinska och psykiatriska tillstånd hade närmare utretts. Enligt en psykiatrisk rapport som kort därefter ingavs till domstolen hade det utvecklats ett patologiskt förhållande mellan M.-A. och hennes mor, varför M.-A. borde vara åtskild från modern och placeras i ett fosterhem. Domstolen beslöt den 26 oktober 1988 att M.-A. tills vidare skulle placeras hos sin morbror och dennes familj.

Sedan det visat sig att placeringen i morbroderns hem inte kunde fortsätta, beslöt en domstol i Milano den 16 februari 1989 att M.-A. skulle placeras i ett annat fosterhem och att ett adoptionsförfarande skulle inledas. Den 16 mars 1989 beslöt domstolen att tills vidare frånta E.P. vårdnaden om M.-A. Den 30 juni 1989 förklarade domstolen att förutsättningarna för att M.-A. skulle adopteras av fosterföräldrarna var uppfyllda. E.P. överklagade besluten om placering i fosterhem och om förberedelser för adoption, varefter långvariga domstolsförfaranden följde. E.P. hade emellertid inte framgång med sina överklaganden, och 1996 adopterades M.-A. slutligen av sin fosterfamilj.

Vid Europadomstolen hävdade E.P. att hon i strid med artikel 8 i konventionen (om rätt till respekt för familjelivet) hade berövats sin dotter. Domstolen konstaterade att de åtgärder som vidtagits innefattade ett ingrepp i hennes rätt till respekt för familjelivet, att de hade stöd i italiensk lag och att de hade varit avsedda att främja dotterns bästa och därmed haft det enligt artikel 8:2 i konventionen legitima syftet att skydda andras rättigheter. Frågan var emellertid om ingreppet kunde anses ha varit nödvändigt i ett demokratiskt samhälle för att tillgodose det angivna legitima syftet. I detta hänseende fann domstolen att myndigheterna hade utgått från att kontakter mellan mor och dotter var skadliga för dottern och att de inte hade gjort vad man kunde förvänta sig av dem för att undvika att på ett oåterkalleligt sätt bryta banden mellan mor och dotter. På grund härav förelåg det ett brott mot artikel 8 i konventionen.

10. Nilsen och Johnsen mot Norge (dom 25.11.1999)

I en rapport som utarbetats på offentligt uppdrag gjorde professor Anders Bratholm och en annan utredningsman gällande att polisen i Bergen hade gjort sig skyldig till ett stort antal övergrepp mot enskilda personer. Bratholm återkom till samma ämne i senare publicerade böcker. I anslutning till rapporten och böckerna uppstod i norska massmedia en livlig debatt om polisbrutalitet, särskilt i Bergen. Som företrädare för det norska polisförbundet deltog Nilsen och Johnsen i denna debatt. De hävdade därvid bl.a. att Bratholm hade framfört

lögnaktiga påståenden och de ifrågasatte hans motiv för att uttala sig som han gjort. Polisförbundet och dess avdelning i Bergen stämde Bratholm för ärekränkning, och Bratholm svarade genom att inleda ett ärekränkningsförfarande mot Nilsen och Johnsen. Som en följd av Europadomstolens dom i fallet Thorgeir Thorgeirson mot Island (se SvJT 1994 s. 373 f.) återkallade polisförbundet och dess Bergenavdelning senare sin talan, medan Bratholm vidblev sin talan mot Nilsen och Johnsen. Målet slutade med att Oslo *byrett* förklarade vissa yttranden som gjorts av Nilsen och Johnsen ha varit rättsstridiga och dömde dem att betala skadestånd till Bratholm. Domen fastställdes senare av *Høyesterett.*

Nilsen och Johnsen klagade över att de norska domstolarna inte hade respekterat deras yttrandefrihet enligt artikel 10 i konventionen.

Europadomstolen erinrade om att Nilsen och Johnsen gjort sina uttalanden som företrädare för en polisorganisation, att uttalandena utgjort en del av en hetsig offentlig debatt och att de varit svar på anklagelser om missförhållanden inom polisen. Det fanns emellertid även under sådana omständigheter gränser för vilka uttalanden som kunde tolereras som tillåtlig kritik. I den mån Bratholm anklagats för uppsåtlig lögn hade det inte visats föreligga någon saklig grund, och det hade därför varit legitimt enligt artikel 10:2 att ingripa mot sådana anklagelser. Andra uttalanden som ifrågasatt Bratholms syften låg däremot enligt Europadomstolens mening nära rena värdeomdömen, och det kunde därför inte anses ha ålegat Nilsen och Johnsen att styrka att dessa uttalanden var sanna. I fråga om vissa av uttalandena hade det vid den aktuella tiden funnits objektiva faktorer som gav stöd åt kritiken av Bratholms undersökningar. Det var också av vikt att notera att Bratholm själv hade använt ett kraftfullt språk, t.ex. när han talat om en ”kriminell subkultur” inom Bergenpolisen. Hans sätt att föra debatten medförde att liknande hårda uttalanden från polisens sida kunde framstå som acceptabla. Europadomstolen fann dessutom allmänt att en viss grad av överdrift måste tolereras inom ramen för en hetsig diskussion av frågor av allmänt intresse.

Europadomstolens konklusion, som antogs med 13 röster mot 4, var att flera av de uttalanden för vilka Nilsen och Johnsen fällts av de norska domstolarna fick anses falla inom ramen för tillåtlig kritik och att domarna mot dem därför innebär ett brott mot deras genom artikel 10 i konventionen skyddade yttrandefrihet.

11. Hashman och Harrup mot Storbritannien (dom 25.11.1999)

Enligt engelsk *common law* kan den som stör allmän ordning (*breach of the peace*) eller handlar i strid med goda seder (*behaviour contra bonos mores*) uppmanas av en magistratsdomstol, *Magistrates' Court*, att förbinda sig att framgent avhålla sig från liknande handlingar (*to keep the peace or to be of good behaviour*). Den som vägrar att göra ett sådant åtagande kan av domstolen dömas till fängelse. Den som gör åtagandet

men senare bryter mot detta förverkar ett penningbelopp som han eller hon tvingats ställa som säkerhet när åtagandet gjordes.

Hashman och Harrup hade sökt störa en jakt genom att blåsa i jakthorn och irritera jakthundarna och hade med anledning härav förelagts av en magistratsdomstol att göra ett åtagande att i fortsättningen respektera allmän ordning. Sedan de överklagat detta beslut, fann *Crown Court* i Dorchester att de hade handlat rättsstridigt men att deras handlande inte utgjort en *breach of the peace*. Däremot hade deras beteende stått i strid med goda seder (*contra bonos mores*). Domstolen uppmanade dem därför att göra ett åtagande om fortsatt gott uppförande.

Vid Europadomstolen klagade Hashman och Harrup över brott mot deras yttrandefrihet enligt artikel 10 i konventionen. De framhöll särskilt att begreppet ”uppförande i strid med goda seder” var utomordentligt vagt och inte uppfyllde kravet i artikel 10:2, enligt vilket en inskränkning i yttrandefriheten måste vara föreskriven i lag. De gjorde gällande att domstolens åläggande också utgjorde en oproportionerlig inskränkning av deras yttrandefrihet.

Europadomstolen fann att Hashmans och Harrups störande av jakten fick ses som ett uttryck för deras åsikter och att de åtgärder som vidtagits mot dem därför utgjorde ett ingrepp i deras yttrandefrihet. En första förutsättning för att ingreppet skulle vara förenligt med artikel 10 i konventionen var att det var föreskrivet i lag.

Europadomstolen konstaterade att kravet på att en inskränkning i yttrandefriheten skall vara föreskriven i lag också innebär att lagen måste ha en viss precision och att det måste vara i rimlig mån förutsägbart vilka handlingar som strider mot lagen. En sådan förutsägbarhet förelåg inte när det gällde så allmänna begrepp som att inte störa allmän ordning (*keep the peace*) och att inte handla i strid med goda seder (*not to behave contra bonos mores*). Åläggandet var därför inte tillräckligt precist, och Europadomstolen konkluderade, med 16 röster mot 1, att artikel 10 blivit kränkt.

12. Baghli mot Frankrike (dom 30.11.1999)

Baghli var en algerisk medborgare, född 1964, som alltsedan sin tidiga barndom varit bosatt i Frankrike. Han hade gått i skola och arbetat i Frankrike, hans föräldrar och syskon bodde också i Frankrike, och alla hans syskon var franska medborgare. Däremot hade Baghli gjort militärtjänst i sitt medborgarskapsland Algeriet.

I september 1991 dömdes Baghli av brottmålsdomstolen, *tribunal correctionnel*, i Belley för narkotikabrott till fängelse och utvisning ur Frankrike för en tid av tio år. Utvisningspåföljden fastställdes i januari 1992 av appellationsdomstolen, *cour d'appel*, i Lyon. Baghlis vidare överklagande avslogs av kassationsdomstolen, *Cour de cassation*, i september 1993.

Frågan vid Europadomstolen var om utvisningen av Baghli stred mot hans rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för hans privat- och familjeliv.

Europadomstolen fann att utvisningen utgjorde ett ingrepp inte bara i Baghlis privatliv utan också i hans familjeliv samt att utvisningen hade skett i överensstämmelse med fransk lag och haft de enligt artikel 8:2 i konventionen legitima syftena att förhindra brott samt skydda hälsa och allmän ordning.

Det återstod att bedöma om utvisningen kunde anses ha varit nödvändig i ett demokratiskt samhälle. I detta hänseende pekade Europadomstolen på Baghlis starka anknytning till Frankrike men framhöll också att Baghli hade behållit sitt algeriska medborgarskap och att han inte gjort gällande att han inte behärskade det arabiska språket. Han hade vidare gjort sin militärtjänst i Algeriet och vid flera tillfällen tillbringat sin semester där. Han hade dömts för heroinhandel och därmed äventyrat andras hälsa. Europadomstolen uttryckte förståelse för att myndigheterna ville visa stor fasthet gentemot dem som deltar i brottslig verksamhet av detta slag och fann vid en samlad bedömning att utvisningen inte kunde anses som oproportionerlig i förhållande till de ändamål som den var avsedd att tillgodose. Med 5 röster mot 2 konkluderade Europadomstolen därför att det inte förelåg någon kränkning av artikel 8 i konventionen.

Detta mål är det senaste i en lång rad av fall vid Europadomstolen som har gällt frågan om en utvisningsåtgärd varit proportionerlig och därmed godtagbar enligt artikel 8 i konventionen (se senast fallet Dalia mot Frankrike, SvJT 1998 s. 360 f., och de där i en fotnot uppräknade tidigare avgörandena).

13. Ernst och Lughofer mot Österrike (dom 30.11.1999)

I detta mål klagade Ernst och Lughofer över att det inte hållits någon muntlig förhandling i ett jorddelningsförfarande avseende deras jordbruksfastighet. Den österrikiska regeringen bestred inte att detta stod i strid med artikel 6:1 i konventionen, och Europadomstolen fann, under hänvisning till sitt avgörande i fallet Stallinger och Kuso mot Österrike (se SvJT 1997 s. 554), att avsaknaden av muntlig förhandling i detta förfarande utgjorde ett brott mot artikel 6:1.

14. Partiet för frihet och demokrati (ÖZDEP) mot Turkiet (dom 8.12.1999)

Det politiska partiet ÖZDEP bildades i oktober 1992. I partiprogrammet behandlades särskilt kurdernas situation i Turkiet. Det angavs bl.a. att partiet eftersträvade en fredlig och demokratisk lösning av ”det kurdiska problemet” och stödde det kurdiska folkets rätt till självbestämmande och en demokratisk lösning byggd på självbestämmande och folkens jämställdhet. Programmet gav också uttryck för uppfattningen att staten inte borde ta någon befattning med religiösa

angelägenheter, vilka i stället skulle exklusivt handhas av de religiösa institutionerna.

I juli 1993 beslöt den turkiska författningsdomstolen att upplösa ÖZDEP på grund av att partiets program var ägnat att underminera statens territoriella integritet och nationens enhet och att programmet därför stred både mot konstitutionen och mot turkisk lag om politiska partier. Domstolen framhöll att alla de människor som bor på turkiskt territorium utgör den turkiska nationen och att de inte kan uppdelas i en majoritet och i minoriteter. Domstolen uttalade vidare att de personer som är av kurdiskt ursprung har samma rättigheter som andra turkiska medborgare och att de har rätt att ge uttryck för sin kurdiska identitet genom att använda det kurdiska språket på privat område, på arbetsplatser, i pressen samt i konsten och litteraturen. När det gällde ÖZDEP:s program fann domstolen att det grundade sig på uppfattningen att det finns ett separat kurdiskt folk i Turkiet och att kurderna är en förtryckt folkgrupp som förvägras sina demokratiska rättigheter. Domstolen ansåg att ÖZDEP genom sitt program hade uppmuntrat till ett befrielsekrig för att uppnå självbestämmande för kurderna och att en sådan ståndpunkt utgjorde anstiftan till uppror. Dessutom stred partiprogrammets uttalanden om ansvaret för religiösa angelägenheter mot den princip om sekularism på vilken den turkiska staten är grundad.

Vid Europadomstolen gjorde ÖZDEP:s företrädare gällande att upplösningen av partiet stred mot rätten till föreningsfrihet i artikel 11 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att Författningsdomstolens beslut innebar ett ingrepp i den genom artikel 11 skyddade rätten till föreningsfrihet, att ingreppet hade stöd i turkisk lag och att det haft till ändamål att skydda landets territoriella integritet och därmed den nationella säkerheten.

Det återstod att ta ställning till om kravet i artikel 11:2 att ett ingrepp skall vara nödvändigt i ett demokratiskt samhälle var uppfyllt. I detta hänseende fann Europadomstolen att ÖZDEP:s partiprogram inte kunde anses innehålla någon uppmaning till våld, uppror eller annat odemokratiskt handlande. När det gällde partiprogrammets uttalanden om den kurdiska folkgruppen fann Europadomstolen inga uppmaningar till separation från Turkiet utan ett betonande av att en politisk lösning måste erhålla kurdernas i demokratisk ordning lämnade samtycke. Det förhållandet att dessa politiska idéer var oförenliga med de grundvalar på vilka den turkiska staten vilar betydde enligt Europadomstolens mening inte att de stred mot demokratiska principer, eftersom det måste vara tillåtet att diskutera även sådana politiska tankar som ifrågasätter en stats rådande struktur, under förutsättning att det inte är fråga om idéer som skadar själva det demokratiska systemet. Detsamma gällde också ÖZDEP:s tankar om att ansvaret för

religiösa angelägenheter uteslutande borde åvila de religiösa organen.

Europadomstolen fann sammanfattningsvis att ÖZDEP hade bestraffats för att partiet utövat sin yttrandefrihet och att ÖZDEP:s program inte kunde anses ha stått i strid med demokratiska principer. Det hade inte visats att ÖZDEP hade bidragit till att främja terrorism i Turkiet, och domen mot ÖZDEP var drakonisk eftersom den medförde att partiet omedelbart måste upphöra med sin verksamhet, att dess tillgångar likviderades och att dess ledare förbjöds att ägna sig åt annan politisk verksamhet av liknande slag. Åtgärden var därför oproportionerlig i förhållande till sitt syfte och kunde inte anses nödvändig i ett demokratiskt samhälle. Europadomstolen konkluderade att det förelåg ett brott mot artikel 11 i konventionen.

Domen kan ses i samband med andra tidigare domar rörande upplösning av politiska partier i Turkiet (se SvJT 1998 s. 357 f. och s. 584).

15. Pellegrin mot Frankrike (dom 8.12.1999)

Pellegrin anställdes genom ett kontrakt av det franska ministeriet för samarbete och utveckling som chef för ett utvecklingsprojekt i Ekvatorialguinea. Som en följd av konflikter med värdlandet avbröts hans uppdrag där, vilket medförde att anställningskontraktet upphörde att gälla. Diskussioner fördes härefter mellan Pellegrin och ministeriet om ett eventuellt nytt uppdrag i Gabon, men sedan en läkare funnit Pellegrin olämplig för sådan tjänstgöring, beslöt ministeriet att han inte längre skulle ingå i ministeriets personal. I maj 1990 överklagade Pellegrin detta beslut till förvaltningsdomstolen, *tribunal administratif*, i Paris, som avslog överklagandet. Pellegrins fortsatta överklagande till den administrativa appellationsdomstolen, *cour administrative d'appel*, i Paris var fortfarande anhängigt när Europadomstolen dömde i målet.

Pellegrin klagade till Europadomstolen över att hans rättegång vid de franska domstolarna pågått så länge att kravet i artikel 6:1 i konventionen på ett avgörande inom skälig tid inte hade respekterats. Den fråga som Europadomstolen först hade att ta ställning till var emellertid om förfarandet vid de franska domstolarna gällde Pellegrins civila rättigheter, vilket var en förutsättning för att artikel 6:1 skulle vara tillämplig.

Europadomstolen erinrade om sin tidigare praxis i fråga om offentliganställda tjänstemän, vilken byggt på en distinktion mellan tvister om rekrytering, befordran och avslutande av tjänstgöring, på vilka artikel 6:1 i princip inte varit tillämplig, och tvister om pension, lön eller andra ekonomiska förmåner, vilka fallit inom tillämpningsområdet för artikel 6:1. Europadomstolen medgav att denna praxis skapat oklarhet i olika hänseenden och fann det därför lämpligt att nu ange ett nytt kriterium för tillämpligheten av artikel 6:1 på tvister rörande offentliganställda tjänstemän.

Europadomstolen framhöll att det inte borde vara avgörande om en tjänsteman enligt nationell rätt hade en särskild offentligrättslig status eller var kontraktsanställd och därmed bunden av ett privaträttsligt avtal, eftersom en sådan distinktion skulle skapa en omotiverad olikhet mellan offentliganställda tjänstemän i olika länder. Avgörande borde i stället vara om tjänstemannen utförde arbetsuppgifter som var av allmänt intresse eller som innebar ett deltagande i utövningen av offentlig myndighet (*"une mission d'intérêt général ou une participation à l'exercice de la puissance publique"*). Tvister mellan tjänstemän med sådana uppgifter och myndigheterna borde enligt Europadomstolens mening generellt falla utanför artikel 6:1, medan motsatsen skulle gälla för andra offentliganställda.

Som ett *obiter dictum* tillade Europadomstolen att den angivna distinktionen inte var motiverad när det gällde tvister om pensionsrättigheter. På sådana tvister borde artikel 6:1 generellt vara ti lämplig. De omständigheter som medförde att artikel 6:1 inte skulle tillämpas på tvister med tjänstemän i särskilda positioner förelåg nämligen inte längre när dessa tjänstemän till följd av sin pensionering brutit sina särskilda band med staten och myndigheterna, och än mindre fanns det skäl att undanta tvister från tillämpningsområdet för artikel 6:1 när pensionsrättigheterna tillkom inte tjänstemännen själva utan deras anhöriga eller andra rättighetshavare.

I det aktuella fallet ansåg Europadomstolen att Pellegrin haft viktiga uppgifter som inkluderat handhavandet av offentliga penningmedel. Han hade därför haft att delta i offentlig myndighetsutövning. På grund härav fann Europadomstolen, med 13 röster mot 4, att artikel 6:1 inte var tillämplig i förevarande fall.

16. Khalfaoui mot Frankrike (dom 14.12.1999)

Khalfaoui åtalades vid brottmålsdomstolen, *tribunal correctionnel*, i Montbéliard för sexuellt utnyttjande. Han dömdes efter en huvudförhandling, vid vilken han var personligen närvarande, till ett fängelsestraff. Domen överklagades till appellationsdomstolen, *cour d'appel*, i Besançon, som — efter en huvudförhandling i Khalfaouis närvaro — fann denne skyldig till brottet och ådömde honom ett något högre fängelsestraff.

Khalfaoui överklagade fängelsedomen till kassationsdomstolen, *Cour de cassation*. Han befann sig vid denna tid i Tunisien men underrättades av åklagarmyndigheten vid appellationsdomstolen om att han enligt straffprocesslagen, *code de procédure pénale*, var skyldig att senast dagen före huvudförhandlingen vid kassationsdomstolen inställa sig för att intas i häkte. Han ingav en ansökan om befrielse från denna skyldighet på grund av sitt hälsotillstånd. Denna begäran avslogs av appellationsdomstolen. Härefter beslöt kassationsdomstolen att förklara Khalfaouis överklagande förfallet eftersom han inte hade inställt

sig för att införas i häkte och han inte heller hade erhållit befrielse från skyldigheten att inställa sig.

Khalfaoui gjorde inför Europadomstolen gällande att appellationsdomstolens vägran att bevilja honom dispens från kravet på att låta sig tas in i häkte och kassationsdomstolens beslut att förklara hans överklagande förfallet innebar att han i strid med artikel 6:1 i konventionen hade förvägrats rätten till domstolsprövning.

Europadomstolen erinrade om tidigare avgöranden i vilka brott mot artikel 6:1 ansetts föreligga när en tilltalad, som hade dömts till fängelse, under liknande omständigheter inte hade kunnat få sitt överklagande prövat av kassationsdomstolen (fallen Poitrimol mot Frankrike, SvJT 1994 s. 354 f., Omar mot Frankrike, SvJT 1998 s. 766, och Guérin mot Frankrike, SvJT 1998 s. 766 f.). Europadomstolen konstaterade att fransk lag i ett fall som det förevarande ålade den tilltalade att underkasta sig ett frihetsberövande, trots att överklagandet till kassationsdomstolen i och för sig hade suspensiv verkan och appellationsdomstolens dom inte var slutgiltig. Myndigheterna förfogade över andra medel för att försäkra sig om att den som överklagat en dom inställde sig inför kassationsdomstolen. Dessutom var förfarandet vid denna domstol i huvudsak skriftligt och prövningen gällde enbart rättsfrågor. Europadomstolen konstaterade vidare att beslutet att förklara överklagandet förfallet var en mycket allvarlig konsekvens för den som hade dömts till ett långt frihetsstraff och innefattade en kraftig inskränkning i dennes rätt till domstolsprövning. Ett frihetsberövande kunde, även om det var kortvarigt, upplevas som mycket orättvist av den som menade sig ha goda skäl för sitt överklagande, och skyldigheten att underkasta sig ett frihetsberövande var inte förenlig med principen att den som inte slutligt övertygats om brott skall antas vara oskyldig. Att överklagandet förklarades förfallet var således en oproportionerlig påföljd, och detta även om hänsyn togs till att dispens från kravet på ett frihetsberövande kunde beviljas i enstaka fall. Inte heller kunde det förhållandet att Khalfaoui, sedan hans begäran om dispens avslagits, underlåtit att inställa sig för att införas i häkte tolkas som att han avstått från sin rätt till prövning i kassationsdomstolen.

På dessa grunder konkluderade Europadomstolen, med 6 röster mot 1, att artikel 6:1 i konventionen hade kränkts.

17. Serif mot Grekland (dom 14.12 1999)

Sedan en av de två muslimska andliga ledarna i Grekland, muftin av Rodopi, hade dött, utsåg Republikens president i april 1990 MT till hans efterträdare. Emellertid begärde två muslimska ledamöter av Parlamentet att staten skulle utlysa val till befattningen som mufti av Rodopi så som då gällande lag föreskrev. Eftersom de inte erhöll något svar på sin begäran, beslöt de att själva utlysa val i moskéerna efter fredagsbönen den 28 december 1990. Den 24 december 1990, dvs.

några dagar innan valet skulle hållas, utfärdade Republikens president en förordning om ett nytt system för utseende av mufti. Trots detta genomfördes valet, och Serif valdes till mufti i Rodopi av dem som bevistade fredagsbönen i moskéerna. Tillsammans med trosfränder angrep Serif lagligheten av utnämningen av MT inför den högsta förvaltningsdomstolen. Den 4 februari 1991 antog Parlamentet en lag som bekräftade giltigheten av Presidentens förordning av den 24 december 1990.

Allmän åklagare åtalade Serif för att han hade utövat ämbetet som mufti och för att han hade burit en muftis ämbetsdräkt utan att vara berättigad därtill. Han befanns skyldig till sådant brott och dömdes till ett fängelsestraff som kunde förvandlas till böter. Kassationsdomstolen, som var sista instans i målet, fann att Serif hade begått ett brott genom att uppträda som mufti i Rodopi och bära en klädsel som enligt allmän uppfattning var förbehållen en mufti. Kassationsdomstolen hänvisade framför allt till att Serif hade sänt budskap av religiös innebörd till trosfränder och till att han medverkat vid vissa religiösa sammankomster.

Serif gjorde gällande att straffdomen mot honom innefattade en kränkning av hans rätt till religionsfrihet enligt artikel 9 i konventionen.

Europadomstolen fann att straffdomen utgjorde ett ingrepp i Serifs religionsfrihet men tog inte ställning till om ingreppet hade tillräckligt stöd i grekisk lag. Syftet med ingreppet var att skydda allmän ordning, vilket var ett av de legitima ändamål som anges i artikel 9:2 i konventionen. Europadomstolen fann att Serif hade dömts för att han uppträtt som religiös ledare av en grupp muslimer som frivilligt hade accepterat honom som mufti. Att bestraffa honom för detta var inte förenligt med kravet på religionsfrihet i ett demokratiskt samhälle. Det hade visserligen samtidigt funnits en av myndigheterna utsedd mufti i Rodopi, men ingenting tydde på att Serif hade försökt utöva sådana rättskipande eller administrativa funktioner som lagen anförtrodde åt en mufti. Det hade under sådana förhållanden inte visats att domen mot Serif var rättfärdigad av ett angeläget samhälleligt behov. Följaktligen kunde ingripandet mot Serif inte anses ha varit nödvändigt i ett demokratiskt samhälle på sätt som förutsattes enligt artikel 9:2. Europadomstolen konkluderade därför att artikel 9 i konventionen hade överträtts.

18. Antonakopoulos, Vortsela och Antonakopoulou mot Grekland (dom 14.12.1999)

Klagande i detta mål var syskonen Rizos Antonakopoulos och Georgia Vortsela samt deras mor Angeliki Antonakopoulou. Den senare avled under målets handläggning, men hennes talan övertogs av de båda andra klagandena.

Spiridon Antonakopoulos, som var far till Rizos och Georgia samt make till Angeliki, avled i juni 1992. Han hade varit domare och var i denna egenskap berättigad till en ålderspension. Efter hans död överfördes en del av hans pensionsrättigheter till hans änka Angeliki, som hos behörig myndighet yrkade att pensionen skulle retroaktivt bestämmas att utgå efter en viss beräkning och med vissa belopp. Denna begäran avslogs av myndigheten i fråga, varefter Angeliki Antonakopoulou klagade till Räkenskapsdomstolen, som i juli 1996 partiellt biföll hennes talan och tillerkände henne vissa ytterligare månatliga pensionsbelopp. I juli 1997 promulgerades en ny lag som underkände Räkenskapsdomstolens tolkning av tidigare gällande lag och förklarade sådana krav som klagandenas vara preskriberade. I december 1997 fann emellertid Räkenskapsdomstolen att dessa lagbestämmelser stred mot konstitutionen och mot artikel 6:1 i konventionen, och i juli 1998 avvisade Räkenskapsdomstolen på formella grunder statens överklagande av domen från juli 1996. Trots detta har klagandena inte erhållit de summor till vilka de hade rätt enligt Räkenskapsdomstolens dom.

Europadomstolen ställdes först inför frågan om staten hade brutit mot artikel 6:1 i konventionen genom att inte verkställa Räkenskapsdomstolens exigibla dom. Dessutom hade domstolen att ta ställning till om klagandenas rätt till skydd för sin egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade kränkts.

Under hänvisning till ett tidigare avgörande (Francesco Lombardo mot Italien, SvJT 1994 s. 347) fann Europadomstolen att klagandenas anspråk på statlig pension, trots vissa offentligrättsliga aspekter, rörde klagandenas civila rättigheter och att artikel 6:1 därför var tillämplig på förfarandet. Europadomstolen konstaterade vidare att verkställigheten av en dom fick anses som en del av det rättsliga förfarandet, eftersom de garantier som artikel 6:1 är avsedd att ge skulle ha föga värde om domstolens avgörande inte kunde verkställas (jfr fallet Hornsby mot Grekland, SvJT 1997 s. 391 f.). I förevarande fall hade myndigheternas vägran att verkställa Räkenskapsdomstolens dom från juli 1996 berövat klagandena deras rätt till ett effektivt rättsskydd. Även om den i juli 1997 antagna lagen skulle anses ha temporärt ändrat rättsläget, fanns det i vart fall ingen ursäkt för att domen inte verkställdes efter december 1997, då Räkenskapsdomstolen förklarat de nya lagreglerna strida mot konstitutionen. Följaktligen förelåg det i detta hänseende ett brott mot artikel 6:1 i konventionen.

Europadomstolen fann vidare att domen från juli 1996 hade givit klagandena en fordran som omfattades av egendomsskyddet i artikel 1 i första tilläggsprotokollet. Såväl det förhållandet att klagandena inte kunnat få domen verkställd som lagstiftarens ingripande efter domen för att genom ny lag få klagandenas anspråk preskriberade innebar att balansen mellan egendomsskyddet och det allmänna intresset hade brutits. Ett ytterligare ingrepp i klagandenas egendomsskydd

förelåg när Räkenskapsdomstolen i december 1997 hade förklarat den nya lagen författningsstridig men myndigheterna ändå inte verkställde domen. Klagandenas rätt enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet hade därför kränkts.

19. A.M. mot Italien (dom 14.12.1999)

Den minderårige G, som var bosatt i USA, anmälde till polisen i Seattle att han under semester i Italien hade utsatts för sedlighetssårande handlingar av A.M., som hade varit portvakt i den fastighet där han hade bott under sin vistelse i Italien. Med anledning härav inledde åklagarmyndigheten i Florens ett brottmålsförfarande mot A.M. Inom ramen för brottsutredningen begärde åklagaren i Florens att en domstol i Seattle skulle förhöra bl.a. G:s far D. Med anledning av den italienska framställningen hördes D av polisen i Seattle. Ingen advokat var närvarande vid förhöret. D bekräftade att G hade uppgivit sig ha blivit utsatt för sexuell beröring av A.M. De amerikanska myndigheterna överlämnade till Italiens generalkonsulat i San Francisco protokollet över detta förhör jämte skriftliga förklaringar av bl.a. D:s hustru och N, som i egenskap av psykoterapeut hade mottagit vissa förtroenden från G.

Vid rättegången mot A.M., som hölls vid domstolen i Florens, åberopade åklagaren protokollet över förhöret med D samt dennes hustrus och N:s skriftliga förklaringar. Dessa handlingar lästes upp under rättegången och låg till grund för domstolens dom, enligt vilken A.M. dömdes till ett villkorligt fängelsestraff. Domen fastställdes senare av appellationsdomstolen i Florens, och A.M.:s fortsatta överklagande avslogs av kassationsdomstolen.

Vid Europadomstolen klagade A.M. över att han inte haft tillfälle att förhöra eller låta förhöra D, dennes hustru och N. Till följd härav hade rättegången enligt A.M.:s uppfattning varit orättvis och förfarandet hade inte uppfyllt kraven i artikel 6 punkterna 1 och 3 d) i konventionen.

Europadomstolen erinrade om att artikel 6 i konventionen i princip kräver ett kontradiktoriskt förfarande men att undantag från denna princip kan medges under förutsättning att försvarets rättigheter respekteras. Den tilltalade skall som regel beredas tillfälle att göra invändningar mot ett vittnesmål och att ställa frågor till vittnet. Försvarets rättigheter kan inte anses ha respekterats på sätt som krävs enligt artikel 6 om en fällande dom helt eller väsentligen grundar sig på utsagor av ett vittne som den tilltalade inte haft tillfälle att förhöra vare sig under förundersökningen eller vid själva rättegången. Europadomstolen erinrade på denna punkt om en rad tidigare domar (Van Mechelen mot Nederländerna, SvJT 1997 s. 554 f., Saïdi mot Frankrike, SvJT 1994 s. 353, och Unterpertinger mot Österrike, SvJT 1991 s. 293).

Såvitt gällde det aktuella fallet framhöll Europadomstolen att de italienska domstolarna grundat sin fällande dom uteslutande på de förklaringar som inhämtats från USA och att A.M. inte på något stadium hade konfronterats med de personer som belastat honom. Under sådana omständigheter hade han inte kommit i åtnjutande av en rättvis rättegång, varför artikel 6:1 i kombination med punkt 3 d) i samma artikel hade kränkts.

20. T mot Storbritannien (dom 16.12.1999)
21. V mot Storbritannien (dom 16.12.1999)

T och V var tio år gamla när de i februari 1993 bortförde en tvåårig pojke från ett affärsdistrikt, varefter de dödade honom och lämnade honom på ett järnvägsspår för att han där skulle bli överkörd.

T och V arresterades i februari 1993 och hölls därefter häktade. Rättegången mot dem, som var offentlig, ägde rum i november 1993 vid Preston *Crown Court*. Den 24 november 1993 fann juryn T och V skyldiga till mord och olaga frihetsberövande (*abduction*). Härefter dömde domaren dem till att vara berövade friheten under obestämd tid (*detention during Her Majesty's pleasure*). Domaren avgav också en rekommendation om den minimitid under vilken frigivning inte skulle få ske (*the tariff*). Denna tid fastställdes senare av vederbörande minister (*Secretary of State*) till 15 år, men ministerns beslut angreps inför domstol i s.k. *judicial review proceedings*. Dessa fördes ända upp till *House of Lords*, som undanröjde ministerns beslut. Ministern upplyste senare i Parlamentet att han hade initierat en ny praxis, enligt vilken han skulle fatta sitt beslut om den tid de dömda måste avtjäna i ljuset av deras fortsatta utveckling. Någon ny tid hade ännu inte fastställts när Europadomstolen meddelade sin dom.

I målet inför Europadomstolen uppkom en rad frågor om kränkningar av konventionen dels under rättegången, dels vid utdömande av straffen och i samband med straffverkställigheten.

När det gällde rättegången gjorde T och V gällande att de utsatts för omänsklig och förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen. Europadomstolen prövade först om det förhållandet att T och V enligt engelsk rätt var straffrättsligt ansvariga trots att de vid brottens begående endast var tio år gamla kunde anses strida mot artikel 3. Domstolen konstaterade på denna punkt att straffmyndighetsåldern varierar starkt mellan olika länder och att det inte finns någon gemensam europeisk standard på detta område. Att döma ett tioårigt barn till straff kunde därför inte i och för sig vara ett brott mot artikel 3. — Nästa fråga avseende artikel 3 var om rättegången genomförts under omständigheter som utgjorde ett brott mot denna artikel. De omständigheter som kunde skapa problem var framför allt att rättegången, som pågick i mer än tre veckor, var offentlig, att den hölls i en vanlig domstol och med tillämpning av vanliga formella processregler samt att T:s och V:s namn kunnat offentliggöras. Inte

heller i dessa hänseenden ansåg emellertid Europadomstolen att det var fråga om omänsklig eller förnedrande behandling. — Med 12 röster mot 5 konkluderade därför Europadomstolen att artikel 3 inte blivit kränkt såvitt avsåg rättegången mot T och V.

Däremot fann Europadomstolen, med 16 röster mot 1, att T och V inte hade åtnjutit en rättvis rättegång och att det därför förelåg ett brott mot artikel 6:1 i konventionen. Brottet mot denna artikel hade bestått i att T och V, som hade haft svårt att följa med vad som hände under rättegången och att på ett effektivt sätt samråda med sina försvarare, hade varit ur stånd att effektivt delta i rättegången.

När det sedan gällde det ådömda straffet och straffverkställigheten uppkom på nytt frågan om T och V hade utsatts för omänsklig och förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen. I detta hänseende fann Europadomstolen att konventionen inte kan anses förbjuda att ett barn eller en ung person ådöms ett tidsobestämt straff. I förevarande fall hade någon minimitid för straffverkställigheten ännu inte fastställts, och T och V hade, när Europadomstolen avgjorde målet, varit berövade friheten i sex år. Med 10 röster mot 7 fann Europadomstolen att det i dessa hänseenden inte förelåg något brott mot artikel 3. Inte heller kunde den straffpåföljd som utdömts — *detention during Her Majesty's pleasure* — anses stå i strid med artikel 5:1 i konventionen.

När en domstol funnit en person under 18 år skyldig till mord och dömt denne till ett tidsobestämt straff var det enligt engelsk rätt inte domstolen utan en minister (*Secretary of State*) som skulle fastställa den minimitid som den dömde skulle vara tvungen att avtjäna. Europadomstolen fann att fastställandet av en sådan minimitid var en del av det förfarande som omfattades av artikel 6:1 i konventionen. Eftersom det enligt denna konventionsbestämmelse finns ett krav på att beslut skall fattas av en oavhängig och opartisk domstol och ministern inte kan anses som oavhängig i förhållande till regeringsmakten, fann Europadomstolen att det i detta hänseende förelåg ett brott mot artikel 6:1.

Slutligen konkluderade Europadomstolen att även artikel 5:4 i konventionen blivit kränkt. Enligt denna bestämmelse skall det vid tidsobestämda straff finnas en rätt till periodisk domstolsprövning av lagligheten av det fortsatta frihetsberövandet. I förevarande fall hade emellertid T och V alltsedan domen i november 1993 saknat en sådan rätt till domstolsprövning.

22. Salgueiro da Silva Mouta mot Portugal (dom 21.12.1999)

Salgueiro da Silva Mouta var gift och hade med sin hustru en minderårig dotter. Sedan han separerat från sin hustru, levde han tillsammans med en man i ett homosexuellt förhållande. Eftersom hustrun, som till en början hade hand om barnet, inte medverkade till att Salgueiro da Silva Mouta fick träffa sin dotter, begärde Salgueiro da Silva

Mouta att vårdnaden skulle överföras på honom. Familjedomstolen i Lissabon biföll detta yrkande, men hustrun överklagade domen till appellationsdomstolen i Lissabon, som upphävde den lägre instansens dom och tillerkände henne vårdnaden. I sin utförligt motiverade dom fäste appellationsdomstolen vikt vid att Salgueiro da Silva Mouta levde med en annan man i ett homosexuellt förhållande och anförde att en sådan omgivning inte kunde anses vara hälsosam för barnets moraliska, sociala och mentala utveckling. Domstolen framhöll att en sådan homosexuell samlevnad var något onormalt som ett barn inte borde behöva konfronteras med.

Vid Europadomstolen klagade Salgueiro da Silva Mouta över ett brott mot hans rätt till respekt för familjelivet enligt artikel 8 i konventionen — bestämmelsen tillämpad både ensam och i förening med förbudet mot diskriminering i artikel 14 — eftersom han vägrats vårdnaden om sin dotter på grund av sin sexuella läggning.

Europadomstolen konstaterade att det var fråga om ett ingrepp i Salgueiro da Silva Moutas rätt till respekt för familjelivet och att artikel 8 därför var tillämplig. Omständigheterna i målet var sådana att prövningen lämpligen borde ske på grundval av denna artikel i förening med artikel 14. Europadomstolen erinrade om att appellationsdomstolen i sin motivering fäst avseende vid Salgueiro da Silva Moutas sexuella läggning och fann domen tyda på att hans homosexualitet i själva verket haft en avgörande betydelse för utgången i målet. Med hänsyn härtill ansåg Europadomstolen att Salgueiro da Silva Mouta hade utsatts för en diskriminerande behandling i strid med artikel 8 i förening med artikel 14 i konventionen.

23. Demirtepe mot Frankrike (dom 21.12.1999)

Medan Demirtepe avtjänade ett fängelsestraff, mottog han i öppnat tillstånd ett antal brev från sina advokater, från en domstol, från fängelsemyndighetens sociala sektion och från en fängelsepräst. Han hävdade inför Europadomstolen att fängelsepersonalen inte haft rätt att öppna dessa brev och att hans rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för sin korrespondens hade kränkts.

Europadomstolen konstaterade att öppnandet av de nämnda breven var ett ingrepp i den genom artikel 8 skyddade rätten och eftersom det, som den franska regeringen själv medgivit, inte hade funnits stöd i gällande franska reglementen för att öppna breven i fråga, var kravet på att ett ingrepp skall ha stöd i lag inte uppfyllt. Det förelåg alltså en kränkning av artikel 8.

24. W.R. mot Österrike (dom 21.12.1999)

25. G.S. mot Österrike (dom 21.12.1999)

Dessa mål gällde frågan om rättegångar pågått under längre tid än som var tillåtligt enligt artikel 6:1 i konventionen, men i båda fallen hade Europadomstolen att först avgöra om rättegången i Österrike

hade gällt klagandens civila rättigheter och om artikel 6:1 således var tillämplig på förfarandena i fråga.

I det första fallet — W.R. mot Österrike — var fråga om ett disciplinförfarande mot en advokat. Europadomstolen fann, i anslutning till tidigare rättspraxis (fallen H mot Belgien, SvJT 1991 s. 285, och De Moor mot Belgien, dom den 23 juni 1994), att rätten till utövning av advokatyrket är en civil rättighet och att W.R., som inte hade dömts till annat än ett bötesstraff, hade löpt risken att hans rätt att utöva advokatyrket skulle suspenderas. Detta var tillräckligt för att artikel 6:1 skulle vara tillämplig.

Det andra fallet — G.S. mot Österrike — gällde en ansökan om tillstånd att bedriva apoteksverksamhet. Europadomstolen fann att det enligt österrikisk rätt hade funnits en rätt att få ett sådant tillstånd, om sökanden uppfyllde vissa villkor. Det hade alltså varit fråga om en tvist om en rättighet, och även om apotekaryrket i Österrike hade vissa offentligrättsliga aspekter, var de privaträttsliga aspekterna dominerande. Förfarandet hade alltså gällt sökandens civila rättigheter, varför artikel 6:1 var tillämplig.

I sin vidare prövning fann Europadomstolen i båda fallen att de österrikiska förfarandena hade pågått längre än en skälig tid och att artikel 6:1 i konventionen därför inte hade respekterats.

26. Övriga mål

Utöver de mål som refererats i det föregående har Europadomstolen under fjärde kvartalet avgjort ett 40-tal mål, vilka alla gällt frågan om en rättegång pågått alltför länge och om kravet i artikel 6:1 i konventionen på ett avgörande inom skälig tid alltså åsidosatts. Flertalet av dessa mål har gällt Italien, men några mål har varit riktade mot Frankrike, Portugal och andra länder. Avgörandena bygger på den modell för prövning som utarbetats i ett mycket stort antal tidigare avgöranden. De är därför utan större rättsligt intresse och det har synts överflödigt att här räkna upp namnen på dessa mål. I det stora flertalet av målen har Europadomstolen funnit brott mot artikel 6:1 föreligga.